

JOHANNES DE PLANO CARPINI ÉS C. DE BRIDIA ÚTIBESZÁMOLÓI

A mongolok 1241-es nyugati hadjáratának hevessége sokkolta Európát. Annak ellenére, hogy már közel húsz éve jutottak el információk nyugatra a Grúzia és a Rusz elleni mongol támadások kapcsán, keveset tudott a pápaság a mongolokról. A IV. Ince pápa által 1245-ben összehívott lyoni egyetemes zsinat éppen ezért három követséget menesztett a mongolokhoz, hogy minél többet megtudjon az ázsiai népről és megtérítse őket a keresztény vallásra. A követségek vezetői koldulórendi szerzetesek voltak. A közel-keleti mongol udvarokba a pápa eredetileg a ferences Portugáliai Lőrincet akarta útnak indítani, ám végül két, domonkosok vezette követség érte el őket. Lőrinc valamilyen ismeretlen oknál fogva szíriai és ciprusi pápai legátus lett. A Közel-Keletre két domonkos missziót vezettek: az egyiket Lombard Ascelin, a másikat André de Longjumeau irányította. Mongólia szívébe, Karakorumba a pápa a ferences Johannes de Plano Carpinit és társait küldte. Mindhárom követség a pápa két levelét vitte magával, amelyekben tiltakozott a keresztények és egyéb népek megtámadása ellen, illetve szorgalmazta a mongolok keresztény hitre térését.¹ Jelen tanulmányban Johannes de Plano Carpini és útítársa, C. de Bridia jelentéseivel foglalkozom. Áttekintem a két mű születésének történetét, majd a kéziratok hagyományát.

Johannes de Plano Carpini Assisi Szent Ferenc első tanítványai közé tartozott, ő honosította meg a ferences rendet a Német-római Birodalomban, ahol tartományfőnök is volt. 1245-ben indult útnak ferences társaival Mongóliába. A küldöttség tagjai közé tartozott a lengyel származású ferences barát, Benedictus Polonus, aki Boroszlóban tolmácsként csatlakozott Carpinihez,² útítársuk volt még egy a forrásban Ceslaus (vagy Cseh) Istvánként szereplő személy, illetve talán mások is, akiknek neve nem maradt fenn a jelentésben. Egy ilyen, korábban névtelen útítárs lehetett C. de Bridia is, akinek a személyét fél évszázada fedezte fel a kutatás.³ Carpini úti beszámolójából tudjuk, hogy miután a cseh király tanácsára felkeresték a lengyel hercegeket, Danyiil Romanovics (1201–1264) udvarába mentek, s az ő területein,⁴ Halicson és Kijeven át jutottak el Batuhoz.⁵ Miután Ceslaus István az utazás alkalmával megbetegedett, a kán udvarában maradt, míg Plano Carpini és Benedictus Polonus tovább mentek a Mongol Birodalom központi területére, ahol tanúi lehettek többek között Gűjük kánná választásának. C. de Bridia – amennyiben azt feltételezzük, hogy a követséget valameddig elkísérte –, Ceslaus Istvához hasonlóan nem jutott el a nagykan udvarába, hanem valamely mongol előkelő udvarában várta

¹ Jackson 2011.; *De Rachewiltz* 1971.

² Jackson 2005. 88. o.; Jackson 2011. 225. o.

³ C. de Bridia részvétele az expedíción ugyanakkor nem bizonyított, mivel – bár saját maga úgy fogalmaz, hogy „amit a tatároknál láttam” (*C. de Bridia* 1986.), de ez értelmezhető egyszerű fordulatként – a szövegét nagyrészt Plano Carpini és Benedictus Polonus beszámolóira építi. Lásd *Painter* 1965. 42. o.

⁴ 1221-től Volhínia ura volt, s csak miután 1238-ban elfoglalta Halicsot és Kijevet, engedte át Volhíniát testvérének. Lásd *Fennel* 1993. 66–68. o.

⁵ Jackson 2011. 225. o.

be Plano Carpinit.⁶ A követség hazafelé tartva Magyarországon, IV. Béla udvarában is megfordult egy Plano Carpini útijelentését fenntartó luxemburgi kódex vonatkozó passzusa szerint.⁷

Plano Carpini követségéről több forrás is fennmaradt, így a küldetés vezetőjének a jelentése, Benedictus Polonus beszámolója és Bridia leírása is. Ezzel szemben a domonkos missziókról jóval kevesebb információval rendelkezünk.

Historia Mongalorum

A követség 1247 őszén érkezett vissza Lyonba, ahol az idő szerint a pápai udvar tartózkodott. Carpini ezt megelőzően írta meg jelentésének első változatát, ami rendkívül népszerű lett. Salimbene Ádám szerint Carpini jelenlétében felolvastak a testvérek belőle részleteket és a kevésbé érthető vagy hihető részeket a ferences misszionárius megmagyarázta. 1247 szeptemberében Kölnben mondta tollba úti jelentését Benedictus Polonus.⁸ Bridia művét – saját bevallása alapján – 1247. július 30-án fejezte be,⁹ amikor még sem Carpini, sem Benedictus Polonus¹⁰ nem foglalta írásba beszámolóját, eszerint Bridia leírásában saját tapasztalatain kívül csupán Carpini és Benedictus szóbeli elbeszélésére, esetleg vázlataira támaszkodhatott.¹¹

A korábbi verziók létét Plano Carpini jelentése is megerősíti, mivel a beszámolója bővebb verziójának a végén megemlíti, hogy a jelentését, még mielőtt teljesen elkészült volna, lemásolták Lengyelországban, Csehországban, Németországban és Champagne-ban.¹²

Carpini műve két fő változatban maradt ránk: egy rövidebb és egy hosszabb verzió készült. A tizenhárom középkori szövegtenű közül a rövidebb nyolc példányban, a hosszabb változat három példányban maradt fenn.¹³ A fő különbség a két verzió között, hogy a rövidebb nem tartalmazza a 9. fejezetet, amelyben az útleírás szerepel.

A rövidebb verzióról a XIV. századi másolat a legkorábbi, míg a hosszabb változat talán a XIII. századra datálható kódexben is fennmaradt.¹⁴ A legkorábbi és legteljesebb kódex a Cambridge-i Corpus Christi tulajdona, a kritikai kiadások szerint XIII. századi,¹⁵ ám a birtokló intézmény szerint XIV. századi¹⁶ (megjegyzendő, hogy a többi XIII. századra datált kódex is XIII. század végi vagy inkább XIV. századi a katalógusok sze-

⁶ Györffy 1986. 433. o.

⁷ Sinor 1957. 193–206. o.

⁸ De Rachewiltz 1971. 91. o.

⁹ C. de Bridia 1965. 101. o.

¹⁰ Benedictus Polonus 2003. 69–72. o.

¹¹ Seaver 2004. 269. o.; Painter 1965. 42. o.

¹² Plano Carpini 2003. 109. o.

¹³ Menestò 1989. 100–105. o.

¹⁴ A kéziratok a következők: Luxembourg, Bibliothèque de Luxembourg 110.; Párizs, Bibliothèque Nationale, Lat. 2477.; Bécs, Österreichische Nationalbibliothek, Lat. 512.; Wrocław, Ossolineum, Rkp. 2044/II.; Oxford, Bodleian Library, Digby 11.; Bécs, Österreichische Nationalbibliothek, Lat. 362.; London, British Library, Royal 13.A.XIV.; Metz, Bibliothèque Municipale, 651.; Wolfenbüttel, Herzog August Bibliothek, 41 Weis, (4125); Cambridge, Corpus Christi College, 181.; Leiden, Bibliothek Rijksuniversiteit, 104.; Torino, Biblioteca Nazionale, lat. 1066. Deventer, Athenaeumbibliothek, 339.

¹⁵ Menestò 1989. 100–105. o.

¹⁶ <https://parker.stanford.edu/parker/catalog/gg784fk0128> (A letöltés időpontja: 2020. január 11.)

rint).¹⁷ A *Historia Mongalorum* két változatát Donald Ostrowski vetette össze részletesen. Ő úgy véli, hogy a második redakcióban lévő változások nem Carpini tollából származnak, hanem egy stílusában és nézőpontjában eltérő szerkesztőtől, aki tartalmi változtatásokat is eszközölt. Mivel a második redakció összefoglalása szerepel Beauvais-i Vince *Speculum Historialéjában*, ezért 1255-ig el kellett készülnie. Főbb különbségek, hogy a második változat kevésbé hihető részeinél szerepelnek olyan betoldások, amelyek hitelesítik az állítást, például olyan mondatok, mint „ahogyan azt szemtanúktól hallottuk” stb., vagy részletesebben kifejtene nehezen érthető részeket. Ezen felül a betoldások nagyon gyakran tatárellesek. Az első variáns sokkal semlegesebben fogalmaz a tatárokról, míg a második redakció pejoratív megjegyzésekkel illeti őket. Carpini személyesebb megjegyzései, így a teljes kilencedik fejezet is csak a későbbi változatban található meg. Ostrowski szerint ez sem Carpini műve, mivel olyan tévedések vannak benne, amelyek nem származhatnak a ferences követtől, aki valóban végigjárta az utat.¹⁸

Ostrowski szerint C. de Bridia munkája a második változat alapján készült, ami azt jelentené, hogy vagy a második redakciónak készen kellett lennie 1247 júliusára vagy pedig a *Historia Tartarorum*ban megadott elkészülési időpont nem lehet igaz.¹⁹ Olyan vélemény is van, amely szerint a változtatások Benedictus Polonustól származnak, aki Bridia forrása is volt.

Ma két kritikai kiadás létezik Carpini útjelentéséről, az egyiket majdnem száz éve Anastasius van den Wyngaert adta közzé,²⁰ ám az újonnan felfedezett kódexek miatt Enrico Menestò a 90-es évek elején szerkesztett és publikált egy újabb kritikai kiadást.²¹ Ugyanakkor Johannes de Plano Carpini, C. de Bridia és Benedictus Polonus műveinek részletes összehasonlító filológiai vizsgálata fontos lenne.

Historia Tartarorum

A *Historia Tartarorum* szerzője, miközben művét Boguslaus (Boguslaw) fráternek, a ferencesek cseh- és lengyelországi tartományfőnökének (1247–1251) ajánlja,²² gondot fordít arra, hogy magát is megnevezze.²³ Bridia valószínűleg egy lengyel helységnevet takarhat, talán Brzeget, a keresztnév tekintetében is nagy a bizonytalanság, csupán a kezdetűjét ismerjük.²⁴ Beszámolójának eredeti latin nyelvű verziójának a sorsával kapcsolatban csak feltételezésekre hagyatkozhatunk. Valószínűnek tűnik, hogy Bridia rendjének könyvtárában őrizhették, legalábbis Boguslaus tartományfőnökségének ideje alatt mindenképpen.²⁵ Bizonyosan a legkorábbi másolat elkészítése is ehhez a könyvtárhoz kötődik, az eredeti példány pedig alighanem a huszita háborúk folyamán pusztulhatott el.²⁶

¹⁷ Párizs, Bibliothèque Nationale, Lat. 2477. valószínűleg XIII. század végi: <https://archivesetmanuscrits.bnf.fr/ark:/12148/cc602955> (A letöltés időpontja: 2020. január 11.)

¹⁸ Ostrowski 1990. 522–550. o.

¹⁹ Uo.

²⁰ Wyngaert 1929.

²¹ Menestò 1989.

²² Ruotsala 2001. 42. o.

²³ C. de Bridia 1986. 193. o.

²⁴ Nobel 2005. 386. o.

²⁵ Strzelczyk 1993. 83. o.

²⁶ Seaver 2004. 270. o.

A C. de Bridia nevéhez köthető *Historia Tartarorum* tartalmára jóval kevesebb figyelmet irányult, mint Plano Carpini és Benedictus Polonus műveire. Ez annak köszönhető, hogy csak a XX. század közepén került elő Bridia művének első kézírata. Magával a jelentést tartalmazó kódexszel számos kutató foglalkozott.

Az 1965-ben megjelent kötet, amely tartalmazta a *Historia Tartarorum* kritikai kiadását és fakszimiléjét, nagy port kavart, mivel nemcsak az említett művet közölte, hanem a vele egybekötött Vinland-térképet is. Utóbbit a történészek egy csoportja XX. századi hamisítványnak tartja, míg mások mellett érvelnek, hogy 1440 körül keletkezhetett, és korábbi előzményekhez nyúlik vissza.²⁷ A térkép Euráziát, Afrika északi partját, Grönlandot és Észak-Amerika egy részét is ábrázolja, amely – ha a térkép valóban a XV. század közepén készült – igazolhatja a korai viking felfedezések gondolatát. A térképhez Vincent Beauvais *Speculum Historiale*ját és a *Historia Tartarorum*ot csatolták, valószínűleg azért, mert ezek írják le a megjelenített világot. Ázsiát a térkép készítője részben C. de Bridia műve alapján rajzolta meg.²⁸ A kéziratokat a Yale Egyetem Könyvtára vásárolta meg, majd kritikai kiadásukat 1965-ben *The Vinland Map and the Tartar Relation* címmel jelentették meg az egyetem kutatói.²⁹ Noha a kódex a papír és a pergamen sajátos keveréke, ami megerősíteni látszik valódiságának valószínűségét, a térkép eredetiségét illetően a kedélyek nem nyugodtak meg. 1974-ben a Yale kutatói a térképen használt tinta kémiai vizsgálata során arra a következtetésre jutottak, hogy a térkép és a kódex 1920 után keletkezhetett.

Eleinte a *Historia Tartarorum* hitelességével kapcsolatban is kétségek merültek fel, a kételyek elsősorban a Vinland-térkép eredetiségének bizonytalanságával álltak összefüggésben. De Francis Maddison, az Oxfordi Történettudományi Múzeum kurátora, nyelvészeti problémákat is felvetett Bridia munkájával kapcsolatban, amelynek szövege szerint egy modern esaló művére sokkal inkább hasonlít, mint egy XIII. századi szerzetesére.³⁰ Mongol nyelvészeti szempontból Nicholas Poppe, neves mongolista vizsgálta meg a *Historia Tartarorum*ban szereplő mongol szavakat. Úgy vélte, hogy a *Historia Tartarorum* hamisítvány, mivel a műben szereplő mongol kifejezések közül néhány, véleménye szerint, XVII. század utáni alakban olvasható.³¹

Az 1980-as évek óta újra a szöveg eredetiségét hangoztató vélemények vannak többségben. Az újabb vélemények szerint csupán a tinta szennyezettsége miatt a középkori eredetet nem lehet teljesen kizárni. Ráadásul az 1985-ben elvégzett vizsgálatok szerint a tinta – a kémiai összetétele alapján – mégis keletkezhetett a XX. század előtt.³² A 2002-es radiokarbonos kormeghatározás segítségével a Vinland-térkép pergamenjét 1434 körüli időpontra datálták.³³ A térkép átvilágítása során kiderült, hogy az egyik oldalon korábban a bázeli-zsinat (1431–1449) egyik döntése szerepelt, melynek dátuma (1437. július 28.) alapján megadható lehet a térkép *terminus post quem*je.³⁴ A legújabb, 2018-as eredmények

²⁷ Erről lásd Seaver 2004.

²⁸ Skelton 1965. 110–111. o.

²⁹ Skelton 1965.

³⁰ Bővebben lásd Maddison 1974. 187–191. o.

³¹ Poppe 1967. 1–14. o.

³² Painter 1995. IX–XI. o.

³³ Olin 2012. 514. o.

³⁴ Painter 1995. XII. o.

a térképet hamisítványnak tartják, és úgy gondolják, hogy különböző tintával rajzolták a térképet és írták a történeti műveket. Bridia művét mára egyértelműen eredetinek tartják.³⁵

A gyanút a *Historia Tartarorum*ot illetően végül 2006-ban Gregory Guzman felfedezése oszlatta el. A szerző Vincent Beauvais *Speculum Historiale* című munkájának kéziratait kutatva talált rá a luzerni könyvtárban a *Historia Tartarorum* egy másolatára, amely ugyanúgy egybe volt kötve a fenn említett munkával, akárcsak a Vinland-térkép esetében.³⁶ Ráadásul a luzerni másolat hamarabb keletkezett, mint a korábban ismert példány. A kódex másolója pontos dátumot megadott munkájának a kezdetét és a végét illetően, vagyis C. de Bridia művének luzerni másolata 1338–1340 körüli időpontra keltezhető, tehát mintegy száz évvel korábbi, mint az addig ismert példány. A luzerni variáns St. Urban ciszterci monostorában maradt fenn. A kézirat keletkezésének a helyét a bázeli püspökség területén feltételezik. A Vinland-térképpel egybekötött verzió írásának stílusa Felső-Rajna vidéki kurzív írás, mely 1415–1460 között a mai Svájc területén, Németországban, Franciaországban, Itáliában és Flandriában is elterjedtnek számított.³⁷ A *Historia Tartarorum* és az *Speculum Historiale* egyetlen írnok keze nyomát viseli. Vagyis C. de Bridia művének mindkét másolata megközelítőleg azonos régióból származik. Nincs arra bizonyíték, hogy a luzerni verzióról másolták volna a Vinland-térképpel egybekötött beszámolót, de feltehetően egy kéziratcsaládból erednek.³⁸

A *Historia Tartarorum*ban szereplő mongol szavak XVII. századi eredetét illetően fontos megjegyezni egy problémát. A kézirat kiadói a mongol nyelvészetben nem voltak túl járatosak, így csak szótár³⁹ alapján próbálták átírni a feltételezett szavakat. A mongolista nyelvészprofesszor pedig a középkori paleográfiának nem volt avatott kutatója. Poppe a datálásakor nem vette figyelembe, hogy a szavak többszörös változáson is keresztülmentek, mire végső formájukban elének tárultak. A szavakat lejegyző szerző anyanyelve jelentősen különbözött a mongol nyelvtől, kérdés, hogy hogyan hallotta (ő vagy a forrása) ezeket a szavakat, majd ezeket milyen latin betűkkel adta vissza. Ráadásul a többszöri másolás tovább ronthatott a szavak eredeti formáján.⁴⁰ Véleményem szerint egy szót pedig a kiadásban rontottak el: az itt szereplő *nochoiterim* vagyis kutyafej eredetileg *nochoiterun* lehetett. Klasszikus mongol *terigün*, vagyis fej/fő szó modern mongol nyelven *tergün*nek hangzik. Nem tudjuk, hogy a XIII. század közepén hogyan ejtették ezt a szót, de *terimként* biztosan nem. Valószínűbbnek tűnik, hogy a szó közepéről kimaradt egy g betű, a szóvégi *-im* helyett pedig *-un*-t kell olvasni.⁴¹

A mű eredetiségét illető kérdések lezárása után is sok bizonytalanság maradt az útbeszámolóval kapcsolatban. Az egyik ilyen a szerző forrásainak meghatározása. Az egyik vélemény szerint minorita szerzetes valószínűleg Lengyelországban csatlakozhatott a követséghez. Az utazás során először Ceslaus István mellett maradhatott, az sem kizárt azonban, hogy később Mocsi a Dnyeper bal partján fekvő szállásán időzött,⁴² majd

³⁵ Zyats 2018.

³⁶ Guzman 2006. 19–25. o.

³⁷ Murphey 2009. 28. o.

³⁸ Guzman 2006. 19–25. o.

³⁹ Lessing 1995.

⁴⁰ Guzman 2006. 19–25. o.

⁴¹ Uhrin 2015. 51–53. o.

⁴² Jackson 2011. 233. o.

a Karakorumból hazatérő Carpini Korenza udvarában, a Dnyeper jobb partján várta be.⁴³ Bár a Vinland-térképpel egybekötött kéziratvariánsban az szerepel, hogy C. de Bridia olyan dolgokról számol be, amelyeket maga is látott, már a mű kiadásakor felvetődött, hogy a lengyel minorita valójában Johannes de Plano Carpini és Benedictus Polonus vázlatai, szóbeli beszámolóí vagy esetleg Benedictus Polonus visszaemlékezésének egy mára elveszett, bővebb verziója alapján írta művét.⁴⁴ A luzerni kéziratban ugyanakkor nem szerepel a szerző bevezetőjében a *vidi* szó,⁴⁵ azonban – tekintve, hogy a kézírathagyomány két kódexből áll – ebből messzemenő következtetéseket nem érdemes levonni.

Bridia művének kiadása megjelent 1965-ben a Vinland-térképet is bemutató publikációban, majd ennek a kiegészített reprint kiadásában. Ezen felül Alf Önnorfors kiadásában is megjelent 1967-ben a szöveg, ezt 2018-ban reprintben is kiadták.⁴⁶ Ugyanakkor ezekben a kiadásokban nem szerepel az ekkoriban ismeretlen luzerni kézirat szövegváltozata. Tonio Juriatti 2018-ban megjelentette a Bridia szövegének kritikai kiadását és német fordítását mindkét kódex szövegváltozatára alapozva.⁴⁷

*

A ferences követjelentések nagyfontosságúak, mivel a céljuk nemcsak a mongolokkal való kapcsolatfelvétel volt, hanem a mongolokról való információgyűjtés, úgymond kémkedés is, ami egy második tatárjárás esetén létfontosságúnak számíthatott. Ennek érdekében hadászati adatok mellett fontos volt a kulturális, földrajzi sajátosságok jellemzése is. A fő különbség Bridia és Carpini beszámolója között, hogy az előbbi Carpini tényszerű beszámolójával szemben „az olvasók megterhelését kerülni igyekezve”⁴⁸ a szemléletes tájékoztatásra helyezi a hangsúlyt. Bridiának művével nem célja, hogy cselekvésre, egy Európát fenyegető esetleges újbóli mongol támadás esetén hatékony védelemre ösztönözze az olvasót, inkább a keresztényeket sújtó isteni büntetés érzékletes bemutatására törekszik.⁴⁹ Éppen ezért gyakrabban merítve az idegen és távoli kultúrákat övező sztereotípiákból, társánál jóval negatívabb képet fest a pokolbéli ördöghöz hasonló mongolokról.⁵⁰ Carpini művének két változata között is hasonló módon ragadható meg a különbség: míg az első változat gyakorlatilag a pápának készült jelentés volt, addig a második, bővebb verzió egy színesebb, érdeklődő közönségnek is szóló, történetírói igényeket is kielégítő munka volt.

⁴³ Györffy 1986. 433. o.; Plezia 1970. 20–21. o.; Jackson 2011. 233. o.

⁴⁴ Painter 1965. 42. o.; Juriatti 2018. 32–38. o.

⁴⁵ Juriatti 2018. 67. o.

⁴⁶ Önnorfors 1967., 2018., lásd még Önnorfors 1972.

⁴⁷ Juriatti 2018.

⁴⁸ Werner 2011. 193. o.

⁴⁹ Werner 2011. 19. o.

⁵⁰ Werner 2011. 18–19. o.

BIBLIOGRÁFIA

- Benedictus Polonus* 2003. *A Benedictus Polonus útjáról készült jelentés 1247-ből.* In: *Tatárjárás.* Szerk. Nagy Balázs. Budapest, 2003. 69–72. o.
- C. de Bridia* 1965. *C. de Bridia: Tartar Relation.* Trans. *George Duncan Painter.* In: *The Vinland Map and the Tartar Relation.* Ed. *R. A. Skelton – Thomas E. Marston – George Duncan Painter.* New Haven, 1965.
- C. de Bridia* 1986. *C. de Bridia jelentése 1247-ből.* In: *Julianus barát és a napkelet fölfedezése.* Szerk. Györffy György. Budapest, 1986. 193–195. o.
- De Rachewiltz* 1971. *Igor De Rachewiltz: Papal Envoys to the Great Khans.* Stanford, 1971.
- Fennel* 1993. *John Fennel: The Crisis of Medieval Russia. 1200–1304.* London–New York, 1993.
- Guzman* 2006. *Gregory G. Guzman: The Vinland Map Controversy and the Discovery of a Second Version of The Tartar Relation The Authenticity of the 1339 Text.* *Terrae Incognitae*, 38. (2006) 19–25. o.
- Györffy* 1986. *Györffy György: Julianus barát és a napkelet fölfedezése.* Budapest, 1986.
- Jackson* 2005. *Peter Jackson: The Mongols and the West, 1221–1410.* Harlow, 2005.
- Jackson* 2011. *Peter Jackson: Franciscans As Papal and Royal Envoys to the Tartars.* In: *Francis of Assisi.* Ed. *Michael J. P. Robson.* Cambridge, 2011.
- Juriatti* 2018. *Tonio Juriatti: Die Hystoria Tartarorum des C. de Bridia.* Graz, 2018.
- Lessing* 1995. *Ferdinand D. Lessing: Mongolian-English Dictionary.* Bloomington, 1995.
- Maddison* 1974. *Francis Maddison: A Sceptical View of the Tartar Relation.* *The Geographical Journal*, 140. (1974) 187–191. o.
- Menestò* 1989. *Enrico Menestò: Giovanni di Pian di Carpine: Storia dei Mongoli.* (Edizione critica.) Spoleto, 1989.
- Murphey* 2009. *G. Murray Murphey: Truth and History.* New York, 2009.
- Nobel* 2005. *Pierre Nobel: La transmissions de savoirs au Moyen Age et à la Renaissance. I. du XIIe–XVe siècle.* Besançon, 2005.
- Olin* 2012. *Jacqueline S. Olin: Evidence that the Vinland Map Was Drawn Using an Iron Gall Ink: The Continuing Need for Further Research.* *Advances in Chemical Engineering and Science*, 2. (2012) 514–518. o.
- Ostrowski* 1990. *Donald Ostrowski: Second-Redaction Additions in Carpini's Ystoria Mongalorum.* *Harvard Ukrainian Studies*, 14. (1990) 522–550. o.

- Önnerfors* 1967., 2018. *Alf Önnerfors: Hystoria Tartarorum C. de Bridia Monachi*. Berlin, 1967., 2018.
- Önnerfors* 1972. *Alf Önnerfors: Zur "Hystoria Tartarorum"; kap. 39. Symbolae Osloenses*, 47. (1972) 132–136. o.
- Painter* 1965. *George D. Painter* (szerk. és ford.): The Tartar Relation. George Duncan Painter. In: The Vinland Map and the Tartar Relation. Ed. R. A. Skelton – Thomas E. Marston – George Duncan Painter. New Haven, 1965. 19–52. o
- Painter* 1995. *George D. Painter: Introduction to the New Edition*. In: The Vinland Map and the Tartar Relation. Ed. R. A. Skelton – Thomas E. Marston – George Duncan Painter. New Haven, 1995.
- Plano Carpini* 2003. *Plano Carpini útjelenése 1247-ből*. In: *Tatárjárás*. Szerk. Nagy Balázs. Budapest, 2003.
- Plezia* 1970. *Marian Plezia: L'Apport de la Pologne à l'exploration de l'Asie centrale au milieu du XIIIe siècle. Acta Poloniae Historica*, 22. (1970), 18–35. o.
- Poppe* 1967. *Nicholas Poppe: On Some Mongolian Words in the Tartar Relation. Journal de la Société Finno-Ougrienne*, 68. (1967) 1–14. o.
- Ruotsala* 2001. *Antti Ruotsala: Europeans and Mongols in the Middle of the Thirteenth Century*. Helsinki, 2001.
- Seaver* 2004. *Kirsten A. Seaver: Maps, Myths and Men. Story of the Vinland Map*. Stanford, 2004.
- Sinor* 1957. *Denis Sinor: John of Plano Carpini's Return from the Mongols. Journal of the Royal Asiatic Society*, 89. (1957) 193–206. o.
- Skelton* 1965. *R. A. Skelton: The Vinland Map*. In: The Vinland Map and the Tartar Relation. Ed. R. A. Skelton – Thomas E. Marston – George Duncan Painter. New Haven, 1965.
- Strzelczyk* 1993. *Jerzy Strzelczyk: Spotkanie dwóch światów: Stolica Apostolska a świat mongolski w połowie XIII wieku: relacje powstałe w związku z misją Jana di Piano Carpiniego do Mongołów*. Poznan, 1993.
- Uhrin* 2015. *Uhrin Dorottya: Kutyafejűek és marhalábúak: 13. századi mongol kifejezések a Historia Tartarorumban. Világtörténet*, 5. (2015) 43–59. o.
- Werner* 2011. *Gregor Werner: Die militärische Macht der Mongolen in den Berichten der Carpinimission - Die Unterschiede in der Darstellung bei Carpini und C de Bridia. Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde*. 19. Hagen, 2011. (<http://d-nb.info/1015313361/34> (A letöltés időpontja: 2020. január 7).)
- Wyngaert* 1929. *Anastasius van den Wyngaerti: Sinica Franciscana. I. Romae*, 1929. 27–130. o.

Zyats 2018.

Paula Zyats: The Materials and Techniques of Medieval Manuscripts. Yale's Speculum Historiale, Historia Tartarorum and the Vinland Map. <https://www.youtube.com/watch?v=z1YXS8dbY2I> (A letöltés időpontja: 2020. január. 11.).

Dorottya Uhrin

REPORTS OF JOHANNES DE PLANO CARPINI AND C. DE BRIDIA

(Abstract)

The Mongol Invasion in 1241–42 was a shocking experience for European Christendom. Though information had arrived about the Mongols in the preceding decades, the papacy did not yet know much about them. Therefore, Pope Innocent IV made a decision at the Council of Lyon to send Franciscan envoys to the Mongols. The present article analyses the reports of Johannes de Plano Carpini and C. de Bridia, reviews the history of how their works were created, and their manuscript tradition. These reports are highly important, because the aim of the legation was not only to make diplomatic connections between Europe and the Mongols, but to acquire intelligence as well, which was crucial if an expected second invasion were to happen. For that, besides the strategical data, the Franciscan authors characterized the cultural and geographical features that they encountered. The main difference between the reports of Carpini and Bridia is that the latter put an emphasize on the readability, compared to Carpini's factual mode of presentation. The goal of Bridia was not to encourage action against the Mongols, but rather he demonstrated the divine punishment which afflicted Christians, and thus he represented the Mongols more negatively than his colleague. The difference between the two versions of Carpini's work is largely a matter of style. While the first version was a report for the pope, the second one is a more colourful work, intended for an interested audience while also satisfying historiographical needs.